

Over geboorte, dementie, een reis naar de overkant en het weefwerk van het leven

Een mijmering van Bert Verleysen met in zijn handen 'over grenzen – een zoektocht naar samen leven'

**'Dagelijks moeten wij ons inspannen om via dialoog samen te leven,
maar de verleiding om de ander te doen buigen door hard te roepen
blijft groot.'**

(Peter Adriaenssens in *Verbolgen Verbonden*)

Begin december moest ik afscheid nemen van mijn schoonbroer bij zijn reis naar de overkant. Hij werd 91, altijd hard gewerkt maar beleefde na zijn pensioen nog vele mooie jaren met mijn zus, hun kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Tijdens een bezoek enkele weken eerder merkte ik dat hij wat dingen kwijt was. Wij noemen het een begin van dementie. In *Over Grenzen* schrijven we over onze ontmoetingen op *de goei wei* in Houthalen. We spraken er over mensen met dementie als mensen die gaandeweg verbindingen zijn kwijtgeraakt. Tijdens de afscheidsviering bleef die gedachte bij me hangen: heeft hij nu alle verbindingen verloren?

Mijn gedachten dwaalden verder af naar mijn jongste kleinkinderen, Amélie van twee jaar en Oliver van een maandje oud. Zij staan aan het begin van het leven, met moment na moment nieuwe verbindingen. In de baarmoeder was er de verbinding met hun moeder terwijl wij al bouwen aan nieuwe verbindingen met dat ongebooren leven, zelfs in de opdracht van het boek. Na de geboorte ontvouwt zich dan een onmetelijk netwerk van nieuwe relaties – met familie, met de wereld om hen heen. Het weefwerk van het leven.

En dan gingen mijn gedachten terug naar mijn schoonbroer, reizend naar de overkant. Als we verbonden willen blijven, moeten wij zorg dragen voor onze verbindingen met hem, zeker nu hij niet meer tastbaar bij ons is. Onderweg naar die overkant krijgen oude verbindingen een nieuwe vorm, en zo leeft mijn schoonbroer verder. Ook bij mensen met dementie krijgen de verbindingen met de wereld een andere vorm. Zij verliezen verbindingen zoals wij die herkennen in *onze* vertrouwde denkwereld, terwijl zij andere verbindingen maken, op een manier die past in *hun* wereld. Zoals ieder van ons, en alles wat leeft, weven zij verder aan het leven, op hun eigen manier. De uitdaging is te zorgen voor een ruimte waar onze vertrouwde wereld kan raken aan hun nieuwe belevingen.

Het is aan ons om gekende en vertrouwde momenten anders te beleven, misschien wel los te laten terwijl we ons open stellen voor verbindingen die ons onbekend zijn. Open stellen voor het andere en het onbekende kan maar als we dat eigen-groot-gelijk achter ons laten, en opnieuw naar de wereld kijken vanuit een kinderlijke verwondering. Dan kunnen we over de grens van het Ik stappen in een nieuw weefwerk – een creatie op het ritme van die man of vrouw die zoekende is tussen de oude draden van het leven. Leven – en alles ervoor en erna – is als deelgenoot weven aan een enorm weefwerk, telkens opnieuw, telkens anders. Leven is weven en her-weven van verbindingen. De werf voor al dat weefwerk zit in het raakgebied tussen het Ik en het niet-Ik, het grensgebied van verschillende werelden.

Een grensgebied, de werf vol verbindingen

Over grenzen - het boek - gaat over dat grensgebied tussen het Ik en het niet-Ik. Dat grensgebied is de werf voor de morgen-samenleving, voortdurend in beweging en op geen enkel moment hetzelfde. Net zoals mensen met dementie zoeken naar verbindingen, is het ook in dat grensgebied de uitdaging om telkens opnieuw vorm te geven aan opkomende verbindingen. Het is moment na moment zorg dragen voor veranderende verbindingen tussen het Ik en het niet-Ik – de andere mensen maar ook de meer-dan-menselijke wereld, met alles wat leeft rondom ons, kortbij en veraf, soms tastbaar, soms diep verborgen.

Stilstaan bij die reis naar de overkant of bij mensen met dementie helpt ons om open te staan voor elk volgend moment. Het helpt ons om in alle nederigheid zorg te dragen voor verrassende verbindingen in het immense weefwerk van het leven – met de nadruk op die nederigheid. Nederigheid kunnen we begrijpen vanuit de Engelse vertaling *humble*, met een Latijnse wortel in *humilis* (nederig, laag) en *humus* (aarde, grond). Nederigheid heeft in die zin alles te maken met aarde. In nederigheid zorgen voor het weefwerk van het leven begint bij die oer-verbinding met de aarde, de grond onder onze voeten waaruit alles ontstaat.

Het weefwerk van het leven is eigenlijk een voortdurende uitwisseling tussen het Ik en die aarde, inbegrepen alles wat leeft en nog veel meer. Hierbij zit ook de uitwisseling van grondstof en energie, steeds met nieuw en ander leven als resultaat. Vanuit een veranderende relatie met die grondstof en energie en met het hele gebeuren daarrond hebben onze voorouders doorheen de eeuwen onze samenleving opgebouwd.

Sturende dynamieken

In dat verhaal onderscheiden we een drietal fundamentele krachten voor die sociaal-maatschappelijke vormgeving. Met een herinnering aan mei '68 benoemen we die krachten als Kapitaal, Kroon, en Kerk. In ons boek zien we deze niet als gebetonneerde machtsblokken, maar als sturende dynamieken. Het Kapitaal verwijst naar de uitwisseling van grondstoffen en energie, wat we in het boek beschrijven als *economische bedrijvigheid*. De Kroon staat voor de organisatie en het beheer van die uitwisseling, of *de beheerzorg*. En tenslotte is er de Kerk als het Grote Verhaal dat richting geeft aan de wisselwerking tussen die economische bedrijvigheid en de beheerzorg – wij noemen dit *de verbeelding*.

Onze zoektocht naar samen leven – de ondertitel van ons boek – beginnen we met een onderzoek naar de wisselwerking tussen deze drie dynamieken. Doorheen de jaren evolueerde de oerdynamiek van arbeid – grondstof omzetten in energie om te leven – uit van een basis economische bekommernis tot een gulzig neoliberalisme zoals we dat vandaag kennen. Sinds de golden sixties van vorige eeuw zien we hoe een op winst beluste economische bedrijvigheid niet alleen die beheerzorg naar zijn hand zet, maar ook de verbeelding kaapt.

'En ondertussen is onze verbeelding gekaapt door de neoliberalistisch disimagination machine: wij denken geen andere keuze te hebben dan te kiezen voor een ongebreidelde groei om ons op die manier te verzekeren van welvaart' (p. 149).

Vandaag, meer dan ooit, is groei het doe-woord. Groei die moet zorgen voor welvaart. Tot op zekere hoogte is dat zo, maar vanaf een bepaald niveau is er een genoeg aan welvaart. Op dat ogenblik dient de verdere onttrekking van grondstof niet meer voor de welvaart van iedereen maar wel voor de gulzigheid van Rupsje Nooitgenoeg. De verbinding tussen het Ik en het niet-Ik, en dan vooral die aarde, is niet langer een nederige verbinding die leven creëert, maar een gulzigheid waarbij het Ik al het niet-Ik tot een te-veroveren-object herleidt en hierbij alle leven opsloopt.

Vanaf dan gaat het niet meer over arbeid om te leven, maar leven om te arbeiden gericht op een steeds grotere winstpot. Het gevolg is dat we leven in een wereld die zot draait, een *global weirding*, ver weg van onze dromen over het goede leven voor onze kinderen, kleinkinderen, zeven generaties verder.

Alarmbellen voor een reset

Met alle alarmbellen die vandaag afgaan, worden we uitgedaagd om ons weefwerk van de afgelopen decennia te resetten, vanuit een andere verbeelding – een andere vormgeving aan de economische bedrijvigheid en de beheerzorg. Hierbij is de uitdaging om die economische bekommernis – grondstof omzetten naar energie om te leven – vorm te geven voorbij die groeiverslaving. In het domein van de beheerzorg is de uitdaging om het zorg-aspect midden in de samenleving te brengen.

‘Door beheerzorg te omschrijven als een collectieve verantwoordelijkheid heeft een sociaal-maatschappelijk beleid op elk niveau behoefte aan een gerichte aandacht voor (a) de leefomgeving, zoals de zorg voor milieu en natuur, en (b) de uitdagingen op vlak van sociale rechtvaardigheid. (p. 57).

In het debat over de vormgeving van de samenleving – de verbeelding – vervallen we snel in een opbod van links tegen rechts zonder enig spoor naar een andere verbeelding, terwijl die dag na dag verder geëkaapt wordt door neoliberalistische denkpatronen. En daarbij zijn we terug bij het verzet van mei 68: ‘verbeelding aan de macht’.

Met de herinneringen aan mei 68, leggen we in ‘over grenzen – een zoektocht naar samen leven’ wat stapstenen om toch ruimte te maken voor een andere verbeelding. Die verbeelding kan maar doen wat ze moet doen in een grensgebied waarbij het Ik dat eigen-groot-gelijk kan loslaten en niet langer naar dat tussengebied kijkt als een te veroveren niemandsland. Over de grens van het Ik binnenstappen in dat grensgebied moet gebeuren vanuit het idee van een iedereenland, waar we samen verantwoordelijk voor zijn. Niet met een hakbijl om verbindingen te vernietigen, maar met een generatieve zorg voor het weefwerk van het leven. De plaats om dat te doen, is vooral heel diep lokaal bij onze samenlevingen in onze straten en pleinen. Heel diep lokaal hebben we direct impact! Het is daar dat wij vanuit een diepe waardering voor elkaar en de meer-dan-menselijke wereld, kunnen werken aan generatieve verbindingen – verbindingen waarbij een betere toekomst mogelijk wordt. Daarover gaan onder meer de laatste hoofdstukken in het boek met een hoofdstuk over *‘leiden als een generatief proces’* en dan vooral *‘burgers en beleid als partners’*.

Meer info over het boek: www.tussendeneuzen.be